

שה"ה שללוה עצמו יכול למכור חובו בפחות. וצ"ע למה לי דין מכירת חוב, תיפוק ליה שאינו אלא הקדמת פרעון, והרי זה כאילו אומר לו אם תקדים הפרעון אמחול לך י' זוז, ובהדיא כתב המרדכי (סי' שיז) שמותר למחול משום הקדמת פרעון ואין אומרים שהמחילה נחשבת כרביית שבזה שמקדים לו הפרעון הרי זה כאילו מלוה הלוח למלוה עד זמן הפרעון. וכיוצא בזה כתב הב"ח על דברי הטור במ"ש שם שאם מכר חפץ ב"ב ע"מ לפרוע לאחר זמן מותר לומר לו תפרע לי מיד ואקבל ממך עשרה, מידי דהוי כמוכר חובו, ותמה הב"ח דלמה ליה להטור דין מכירת חוב. ותירץ דהוי ס"ד שיהא נחשב הקדמת הפרעון כהלואה, וכס"ד דהמרדכי. וכן תמה בספר שדה יהושע (על הירושלמי) על הטושו"ע שהזכירו כאן דין מכירת חוב בפחות. ולכאורה היה אפשר לדייק שהטושו"ע לא ס"ל כדעת המרדכי, אלא דס"ל דהקדמת פרעון הלואה היא ולא התירו אלא מדין מכירת חוב, ולפי"ז בנדון דידן יש מקום לאסור וכמו שדייק השארית חיים מדברי הרדב"ז. וגם בשו"ת בעי חיי (י"ד סי' קצב) כתב במי שהבטיח נדוניא לבתו לסלק עד הנשואין והחתן ביקש להקדים נתינת הנדוניא והסכים אבי הכלה בתנאי שיתן מתנה להכלה בסך כו"כ. וכתב הבעי חיי דאפילו אי נימא בעלמא גבי לוח ומלוה בכה"ג אם יתנה שיקדים הפרעון בתנאי שיתן לו מתנה אפשר שאסור, בנ"ד שבין חתן לחמיו אפשר שהוא מותר. וכתב שם בשם הר"ש הלוי (אבהע"ז סי' ה) שנשאל בכה"ג והעלה דהוי אבק רבית. ולא הביא טעמיו ונמוקיו של הר"ש הלוי. אמנם לענ"ד נראה שבין חתן לחמיו יש מקום להחמיר יותר מאשר בין לוח ומלוה. דהתם כיון שהתחייב לסלק בשעת הנשואין נמצא שעדיין אינו חייב לו כלום, וכשמקדים סילוק הנדוניא הרי זה כאילו מלוה אבי הכלה לחתן סכום הנדוניא בתנאי שיתן מתנה לבתו ואע"פ שיש לומר שחוב הנדוניא אינו חוב כי אם מתנה, והרי הוא רוצה להקדים נתינת המתנה ואין זה הלואה, אפשר לומר לאידך גיסא, דלאחר שכבר התחייב בנדוניא אין זה מתנה אלא התחייבות, וכמ"ש הפוסקים לענין תוספת עבור עיכוב נתינת הנדוניא (עי' פרק ב סעיף יג), ומ"מ כיון שלא התחייב לתת מיד אלא עד הנשואין הרי זה כמלוה לו המעות עד אז, משא"כ בין לוח למלוה הרי כבר חייב לו מעכשיו ומעות של מלוה הם, ואיכא סברת הריטב"א דדידיה קא יהיב ליה ולא הלואה הם, אין זה אגר נטר. ואפילו אם נאמר דס"ל להני פוסקים דכשקבע לו זמן לפרעון ההלואה לזמן פלוני הרי זה כאילו אינו חייב לו עתה כלום עד אותו זמן, וכמו שכתבו הרמב"ן והריטב"א בפ"ק דמכות במשנה דמעידין אנו את איש פלוני שחייב לחברו אלף זוז ע"מ ליתנן מכאן ועד עשר שנים, ולפי סברא זו יש בהקדמת הפרעון משום הלואה מלוה למלוה, עדיין יש לחלק, דנהי דכל זמן שלא פרע לו עדיין אינו חייב לו כלום אבל מיד כשפרע לו והוא חייב לו הרי זה כאילו ויתר הלוח למלוה על קביעת זמן הפרעון, ומיד חזר המלוה וזכה בשלו נמצא שאין כאן הלואה. ואפשר שבסברא זו פליגי הפוסקים הנ"ל (ואין לומר שבעצם הקדמת הפרעון הרי הוא מהנה למלוה, דא"כ יהא אסור להקדים הפרעון אפילו ללא תמורה). והנלע"ד, שבהלואה שוה דהיינו שהקדמת הפרעון ואיחור הפרעון שוים בסכום וזמן בודאי יש לסמוך על דברי השער דעה ולהתיר. ואף בסכום שאינו שוה, כיון שהמרדכי כתב בפשיטות להתיר, ובדברי הטור והב"י והרדב"ז אינו מפורש לאסור, ג"כ יש לסמוך ולהתיר. וכ"ש כשמוותר לו מהחוב או שנותן לו מתנה תמורת הקדמת פרעון דמשמע גם מדברי הטור והשו"ע שיש להתיר עכ"פ מדין מכירת חוב. מיהו בהתחייבות שטרם הגיע זמן הפרעון, כגון הדין דנדוניא, יש מקום לאסור וכמ"ש הבעי חיי בשם הר"ש הלוי. ונראה עוד שאפילו לדעת הבעי חיי והשארית חיים שאוסרים,

ריח ברית פרק יא יהודה

ז. אסור לקדש אשה בהנאת הרוחת זמן מלוה (טז). ואם קידשה יש אומרים שמקודשת (יז). ויש אומרים שצריך להחזיר לה פרוטה (יח).
 ח. היה חברו חייב לו חוב שאינו יכול להוציאו ממנו מותר להלוות לו על מנת שיפרע לו גם אותו חוב (יט).

לחוב

היינו דוקא כשכבר הלוח או הרחיב לו הזמן, ואינו חייב לפרוע קודם, אבל בתחלת הלואה או בשעת מכירת חפץ, מתנה עמו שאם יקדים פרעון חלק מהסכום יאריך לו זמן פרעון של השאר, ואם לאו יצטרך לשלם הכל לזמן אמצעי, נראה שאין כאן בית מיחוש לכר"ע, שהרי עדיין לא זכה בהרחבת הזמן שנאמר שבהקדמת הפרעון נעשה מלוה שלו. (טז) רמ"א סי' קס סעיף יב. כגון שהיא חייבת לו והרויח לה הזמן כדי שתתקדש לו. והוא כפירש"י ורוב הראשונים בסוגיית דקידושין (דף ו ע"ב). ולפירושם לא הוי אלא הערמת רבית ולא רבית גמור דלא קץ לה מידי ולא מידי שקל מנה. ולדעת התוס' שם בכה"ג הוי רבית קצוצה, כיון שהוא צריך ליתן פרוטה ואינו נותן לה. אלא דמיירי שהיתה חייבת לאדם אחר ובא זה ונתן למלוה פרוטה שירווח לה הזמן וקידשה באותה הנאה. ורבית גמורה לא הוי מפני שאינו מלוה למלוה. ומ"מ הערמת רבית איכא משום דהוי כאילו חזר ולקח ממנה הפרוטה (עי' פרק ו סעיף ב). ועי' עוד בפרק י הערה ב. והא דלא הוי רבית קצוצה לשיטת רש"י, במה שמתקדשת בהנאת הרוחת זמן, אע"ג דקיי"ל דהרוחת זמן הוי כשעת הלואה ואם קוצץ שכר הוי רבית קצוצה, כתבו הראשונים כמה טעמים. הרשב"א בחידושי כתב משום שאינה קונה גופה. והריטב"א כתב שהרי הוא קונה אדון לעצמו (ואפשר דהיינו גם מ"ש הלח"מ (פרק ה מה' אישות ה' טו) שגם הוא מתחייב לה ואין ההנאה גמורה לו). והמאירי כתב משום שההנאה מגעת לשניהם. ועדיין צ"ע סוף סוף עצם הדבר שמתרצית להתקדש לו ליהוי כרבית. ואפשר דאח"כ שיש בזה איסור אבל לא רבית קצוצה אלא כטובת הנאה או כרבית דברים (ועי' עוד להלן בדין הנאה המגיעת לשניהם). ועי' פרק י הערה ב שהבאתי בדברי המחנ"א בשיטת הראשונים דלא הוי רבית קצוצה במה שמרויח הפרוטה דקידושין, כיון שיכולה להתקדש בשטר אין אצלה נשך. עיי"ש. ולפי"ז נראה שאם דיבר עמה על קידושי כסף ואח"כ קידשה בהנאת הרוחת זמן, כיון שלא נתרצית להתקדש אלא בקידושי כסף שוב יש כאן נשך גם אצלה. ואפשר שלזה נתכוין רש"י במ"ש דלא קץ לה ולא מידי, לאפוקי אם קצץ דמי קידושי כסף דהוי רבית קצוצה. ואם קנה חפץ בהנאת הרחבת זמן מלוה עי' פרק ח סעיף ד. (יז) רמב"ם פ"ה מה' אישות הלכה טו. ולא מיבעיא לשיטת רש"י והראשונים שאינו אלא הערמת רבית. אלא אפילו לדעת התוס' דהוי רבית קצוצה, כתב החזו"א (יו"ד סי' ע) דהוי כמקח הנעשה באיסור שהמקח קיים אלא שצריך להחזיר הרבית. (יח) אבני מלואים סי' כח ס"ק כב, לדעת התוס' דהוי רבית קצוצה, וצריך להחזיר הפרוטה שמרויח. ולפימ"ש לעיל שאם קצץ דמי הקידושין אף לרש"י הוי רבית קצוצה, אפשר שאם קצץ עמה להתקדש בסכום מסוים שהוא יותר מפרוטה, ואח"כ קידשה בהנאת הרוחת הזמן שצריך להחזיר הסכום שקצצו, דומיא דנתן לו חמשה גריו (דף סה ע"א). מיהו במחנ"א נראה לדייק שאם לא קצץ דמי הקידושין, כיון דלאו מידי יהבה ליה, אף פרוטה אין מוציאין ממנו. דרחמנא אמר לא תקח ואם לקחת אהדר וזה לא לקח כלום. עיי"ש. ועי' עוד מ"ש בפרק י בדברי המחנ"א. (יט) הריטב"א סוף פ' איזהו נשך (בדין להלוות לבניו ובני ביתו). וכתב הטעם דמדדיה

ברית פרק יא יהודה ריט

ט. המלוה לחברו מעות על מנת שימחול לו הלואה חובו שהיה חייב לו מכבר הרי זה רבית קצוצה (כ).

קא יתיב ליה, בין שהחוב הוא מהלואה קודמת או חוב גול כמ"ש הריטב"א שם. ונראה פשוט דה"ה בחוב בטוח אלא שהגיע זמנו (ואם לא הגיע זמנו ע"י לעיל), דשייך ג"כ לומר דידיה קשקיל. ולכן נראה שאם בא הלואה למלוא ואמר לו שאין לו מעות לפרוע אלא שיש לו שיקים דחויים, האחד כסכום ההלואה לתאריך של חדשים והאחד לתאריך של חדש בסכום גדול יותר מסכום ההלואה, והלואה מוכן לתת למלוה השיק המקודם בתנאי שיתן לו מיד העודף שבסכום השיק על סכום ההלואה, אע"פ שבזה נעשה כמלוה לו סכום העודף עד זמן פרעון של השיק, מותר לעשות כן, שאינו אלא כמלוה לו כדי להוציא את שלו, וכסברת הריטב"א. ואפילו לדעת האוסרים בחוב שלא הגיע זמנו, בהגיע זמנו אין כאן הקדמת פרעון. ובספר בית דוד מסתפק בממון שאינו יכול להוציא מידו מכח טענת קים לי ואם היה הוא מחזק היה יכול לומר קים לי. ומסיק שאם ברור אצלו שהוא חייב לו אלא מחמת טענת שקר זוכה בדין מכח קים לי, כיון שיודע בעצמו דידיה קשקיל מותר. ויש לי לדון עפ"י דברי הריטב"א דכ"ש שאם אמר לו חברו הלויני מעות ואם לא אגרום לך הפסד, שאין בזה שום חשש להלוות לו, ואפילו במניעת צער מותר. כתב במרבה תורה (סי' קס"ק כג) דפשוט שאם ראובן לזה משמעון ברבית אסור לו לחזור ולהלוות לו ברבית כדי להוציא ממנו הרבית שנתן לו. אבל באם לקח ממנו רבית בעל כרחו ואינו יכול להוציא ממנו, יש לומר דשרי לחזור ולהלוותו ברבית כדי להוציא ממנו הרבית שלקח ממנו. ולדבריו אף בגזל הדין כן. ולדידי צע"ג להתיר לעבור בכמה לארץ כדי לגבות מה שגזל ממנו. וגם מדברי הריטב"א הנ"ל מוכח דלא התירו אלא לחזור ולהלוות לו בלי רבית אבל ליקח ממנו בתורת רבית, מנא לן להתיר. ועוד שהרי אינו זוכה ברבית אלא לאחר שבא לידו, כמ"ש בפרק ח בשם האחרונים. ועי' חו"מ סי' ד בדין עביד איניש דינא לנפשיה. וצ"ע. (כ) כתב הרשב"א בתשובה (ח"ג סי' רמב, הביאו הב"י בקיצור בסי' קס), קהל הצריכים למעות מפני דוחק המסים ויכולים ללוות מישראל מבני קהלם אלפיים דינר והקהל יפטרו את המלוה במה שנתחייב למס על אותן אלפיים דינר, שהוא אסור משום רבית קצוצה. מפני שזה אינו חייב להם כלום אלא למלך או לנושים בהם, והרי הם כאומרים לו תן לנו מעות ואנו נותנים מנה לפלוני שאתה חייב לו. ואין זה דומה למודר הנאה מחברו שפורע את חובו, דהתם הוא כמבריא ארי מנכסי חברו מדעת עצמו (עי' לעיל פרק י הערה ב מ"ש בשם תשובת הרשב"א בענין מבריא ארי). אבל הכא אינו פורע לו אלא מחמת רבית המלוה ומחמת תנאי. ע"כ. והקשה בגד"ת (ח"ד אות יז) במ"ש הרשב"א מפני שאינו חייב להם אלא למלך, דמשמע אילו לא היה החיוב למלך אלא להם לא היה בזה משום רבית קצוצה. ואמאי, הא איכא הנאת מחילת החוב ולא מהני מחילה ברבית אלא לאחר שלקח. אבל הכא כשמוחלים לו המס פשיטא דבשביל ההלואה מוחלים. ומצדד לומר דכיון שכבר חייב להם מקודם הוי כעין רבית מוקדמת (עי' פרק ה סעיף ד). וחזר ומחלק בין המס המוטל על ידי המלך על כל אחד ואחד לפי ממונו, לבין מס כללי המוטל ע"י המלך על כל הקהל בלי קצבה לכל אחד ואחד, ובוה איירי בתשובה הנ"ל, דכיון שהמס מוטל על כל אחד ולא על הממון הרי גם המלוים חייבים לפרוע המס וכשמוותרים להם הרי זה רבית קצוצה. אבל המס שעדיין לא הוטל אלא שיוטל מכאן ולהבא אינו אלא אבק רבית, דלאו מידי בא לידו. וגם המחנה אפרים

י. וכן קהל הלוויים מאחד מאנשי הקהל ע"מ שיפטרו את המלוה ממס שהיה חייב לקהל הרי זה רבית קצוצה (כא). אבל אם התנו לפטרו ממס שיוטל על ידי המלך או על ידי הקהל, אסור ואין זה רבית קצוצה (כב).

יא. מסי הקהל שיש ביד הקהל לחלקם ולהטיל על אנשי הקהל כפי ראות עיניהם ונמנעים מלתבוע המס המוטל על המלוה, אם אין מתרכה ע"י כך המס המוטל על שאר בני הקהל יש מתירים (כג).

(סי' ט) עמד בדברי הרשב"א וכתב דכל המחל לחברו מה שחייב לו כבר כדי שילוהו, כיון והשתא לא שקיל מיניה כלום והני מעות לאו בתורת רבית אתו לידיה אינו רבית קצוצה. עיי"ש. ובמשל"מ (פרק ה הלכה יד ד"ה כתב מר"ן) תמה על הגדו"ת במה שרצה לומר דהוי רבית מוקדמת, דשאני הכא דעד שעת הלואה היו בידו בתורת חוב ולא דמי כלל לרבית מוקדמת. וכתב עוד בשם יש מי שכתב דמחילת מלוה לא הוי רבית קצוצה מדאמרינן במודר הנאה פורע את חובו, ואפשר שאף המודר עצמו רשאי למחול לו חובו. ואף אי נימא שאסור למודר עצמו, מ"מ לא הוי רבית קצוצה משום הנאה זו כיון שהמחילה לא חשיבא כנותן לו שהרי קי"ל פורע את חובו, או משום טעמא דפיוס או משום טעמא דהיה מוצא אוהבים אחרים, וה"ה גבי רבית לא חשיב כנתינה ולא הוי רבית קצוצה. אלא שהקשה דלא דמי למודר הנאה דשאני התם דשלא ברשות פרע דשייך לומר שלא באה הנאה זו לידו ממודר שהיה יכול לקבלה ע"י אחר. אבל כשמתנה עמו שיפרע חובו הרי גילה דעתו שרוצה לקבל הנאה זו ממנו, והוי רבית קצוצה בין כשהתנה שיפרע חובו לאחר ובין כשהתנה שימחול לו חובו. והביא ראיה מהנאת מחילת מלוה דמקודשת. ואפילו אי נימא דאינה מקודשת מפני שאינו נותן לה בשעת קידושין, גבי רבית מודר דהוי רבית קצוצה כיון דאיכא נשך ותרבית אין ג"מ באיזה זמן בא הנשך. ולא דמי למ"ש רש"י במקדש בהנאת הרוחת זמן דלא הוי רבית קצוצה משום דלא יהיב לה מידי, דשאני התם שאינו חייב לה, ובא עכשיו להתחייב בפרוטא כדי לקדשה, אמרינן דלאו מידי שקלה, אבל כשכבר חייב לו ומלוה לו ע"מ שימחול החוב פשיטא דהוי רבית קצוצה. וכן כתב בכנה"ג (סי' קסא הגה"ט סעיף ח) בשם הרדב"ז דע"מ שתמחול חובי הוי רבית קצוצה. (כא) דהוי נמי כע"מ שימחול לו חובו, וכמו שנתבאר לעיל. (כב) כמ"ש בגדו"ת הנ"ל. (כג) כתב החת"ס (יו"ד סי' קלה) בראש הקהל שלוח מן העכו"ם ברבית לצורך בנין בתי הכנסת אורחים חומת בית עלמין, ופייסוהו הקהל שיניחו לו תמורת זאת מעול המגיע לחלקו בהכנסת אורחים, שלפי מנהג הקהלה גם ראש הקהל צריך להחזיק אורחים כפי מסת המגיע לחלקו, ומעתה יפטרותו מעול הנ"ל (ולאחר שדן אם ראש הקהל הוי כלוח מן העכו"ם ומלוה לקהל ומביא תשובת הראנ"ח (עי' פרק ו סעיף כד ובמ"ש בדברי החת"ס), וכן דן שאפשר שלא יבואו אורחים ודמיא לפירות שדה וכרם דלא הוי רבית קצוצה, וממילא מותר לצורך מצוה (עי' פרק ז), סיים וכתב), אע"ג דהאומר לחברו שלם מס עבורי הו"ל רבית קצוצה כמ"ש בתשובת הרשב"א, ופשוט דהכא אפילו מלטני מן העוצר אסור וכו', וה"נ כיון שהקהל יכולים להסיע על קיצתו יש לומר דהוי כמו מלטני מן העוצר דאסור, מ"מ ג"ל דשאני הכא דמה שאין הקהל נוגשים אותו להחזיק האורחים אינו משום רבית. ואילו היו שולחים אורחים לכל בעלי בתים לפי המגיע לחלקם ואותם

יב. אסור ללוה לפרוע חובו או מסיו של המלוה (כד), אפילו באופן שמדיני ממונות אינו יכול לתבוע ממנו מה שפרע לבעל חובו (כה). וב"ש כשאמר לו המלוה שיפרע חובו (כו). ואם התנה עמו בשעת הלואה ע"מ שיפרע חובו הרי זה רבית קצוצה (כז).

יג. יש מי שאומר שאסור ללוה לפרוע למלוה חוב של אחר החייב למלוה (כח).

המגיעים לחלקו של המלוה לא היו שולחים לשום בעל הבית, ואפילו היו אומרים להם אתם מגיעים לפלוני המלוה שלנו לכו אצלו ויפרנס אתכם אלא שאם לא ירצה לזונם לא היו עושים שום נגישה וכרצונו יעשה לא היה בזה משום רבית. הא למה זה דומה לראובן ושמעון ששניהם לוו זה מזה וכו' (עי' לעיל הערה יג). ולא נשאר עלינו שום חשש אלא במה שהגבאים שולחים האורחים המגיעים לחלק המלוה לאנשים אחרים להאכילם במקומם, ואפילו לא היו נוגשים אותו להאכיל היה מתבייש ומאכילם. ועכשיו ששולחים אותם לבעלי בתים אחרים נפטר הוא לגמרי מזה. ומסיק דהו"ל כמברית ארי ושוקל שקלו שכתב בכנה"ג שמותר בנכסי יתומים, וה"נ מותר לצורך עניי הקהל. ע"כ. וכבר עמד בשו"ת ישמח לב בכמה הערות בדברי החת"ס. ולענ"ד נראה עיקר כוונתו כמ"ש בפנים. וה"ק, שאין התנאי בין אנשי הקהל לראש הקהל המלוה לפטור אותו מהוצאות הכנסת אורחים המוטל עליו ולשלוח האורחים לבעלי בתים אחרים, אלא הותנה שלא ישלחו אליו אורחים, ואפשר שאם בכל זאת ישלחו יאכילם, נמצא שאין כאן התחייבות אלא למנוע נגישה. וס"ל להחת"ס דמניעת נגישה לא הוי כויתור ונתינה אלא כהנאה דממילא, וכשאין הלוח נחסר מותר. אלא שהוקשה לו להחת"ס דסוף סוף כשישלחו הקהל האורחים המיועדים לראש הקהל לבעלי בתים אחרים הרי זה כמעשה חסרון מצד אנשי הקהל שהם הלווים, ע"ז סיים שאין זה אלא כפורע חובו שלא מדעתו שאינו נחשב אלא כמברית ארי שאינו אלא מדרבנן וכמו שמותר בנכסי יתומים ה"נ מותר לצורך מצוה דקהל (עי' פרק ז). ומ"ש החת"ס עוד ואפי' אם לא היו נוגשים וכו' היה מתבייש ומאכילם, נראה לכאורה שרמז בזה למ"ש בכתובות (דף קח) דכיסופא מיהא אית ליה, ומשמע דהצלה מכיסופא הנאה היא. אלא שכבר כתבתי בפרק י הערה ב דמדברי הפוסקים נראה שלא חששו להנאה דהצלה מכיסופא. עיי"ש. (כד) עי' פרק י הערה ב שהבאתי שיטות הפוסקים בענין פורע חובו, שלדברי הרשב"א אפשר שמותר בענין שמותר במודר הנאה. ולדעת הרדב"ז אסור. וכתב החו"ד סי' קס סק"ד דלדעת הפוסקים שאסור ללמוד עם בנו ה"ה דאסור לפרוע חובו. ומ"מ לכו"ע נראה דבאופן המותר במודר הנאה אין זה רבית קצוצה. (כה) והיינו באופן שאינו אלא כמברית ארי, כמבואר בחו"מ סי' קכח. (כו) ובוזה גם הרשב"א מודה שאסור כמבואר בתשובה הנ"ל, ואף מדיני ממונות חייב לשלם לו. (כז) כמבואר בפרק ו סעיף ט דהוי כחן מנה לפלוני ואלוה לך, ואפילו אינו חייב לאותו פלוני, וכ"ש כשהייב. ועי' פרק טו בדין הנותן לחברו צ' זוז ע"מ שיפרע חובו של ק' זוז. וכן בדין מלטני מן האומנות שהזכירו כאן הפוסקים. (כח) חו"ד סי' קס סוף סק"ח. ומפרש בזה בהיתר דרש"י לשיטתו שאסור למשלח לתת הרבית ליד המלוה כי אם דוקא באמצעות השליח, משום שבוזה שהמשלח (שלשיטת החו"ד הוא הלוח) פורע הרבית עבור השליח הרי הוא מהנה למלוה. ואף לשיטת שאר הפוסקים דס"ל שגם המשלח מותר לפרוע הרבית (עי' פרק ו סעיף יב) היינו משום דס"ל כפירוש המשל"מ בהיתר דרש"י שהשליח הוא הלוח והמלוה, ונראה

יד. אין המלוה רשאי להטריח את הלוח (כט) אפילו במירחה שאין בה אלא אמירה בלבד (ל). וכל שכן שאסור להתנות ההלואה בשום תנאי, אפילו אין בו הנאת ממון (לא). ואם הלוח מעצמו רוצה לעשות טובה למלוה בדבר שאין

שאפילו בחוב בטוח שהיה המלוה יכול להוציא מעותיו מהלוח בעצמו, סוף סוף מהנהו בהקדמת הפרעון או במניעת טירחה. (כט) שו"ע סי' קס סעיף יב, לא יאמר לו הודיעני אם בא איש פלוני. והרמב"ם מפרש שכוונתו כדי שהלוח יכבדו ויאכילו. והקשה הב"י דא"כ הו"ל רבית ממון. ותירץ הט"ז דכיון שדרך העולם לכבד אכסנאי באכילה, כדי שגם הוא יכבדהו ויאכילו או משום מצוה עושה, אין זה רבית ממון שהרי גם מעצמו היה עושה כן. ומ"מ כיון שזה מצווהו על כך הו"ל רבית דברים. והב"ח כתב שאפילו הלוח לא שמע לו ולא הוציא ממון על ידו, האמירה לבד יש בה איסור. (ל) שו"ע הרב סעיף י. ונראה שהוא עפ"י דברי הפרישה שכתב שמלשון המשנה משמע שאפילו אינו מוסיף טירחה אלא כשפוגשו יאמר לו אסור, מפני שסומך על הלואתו לצוות עליו מפני שהוא נכנע לו. וכן משמע קצת מלשון הרמ"א שכתב על דין זה דלא יאמר לו דע וכו', וכן שאר רבית דברים בעלמא. וכתב בדרכ"ת (סי' קס סק"פ) בשם מרבה תורה דדוקא כשמצוה לו דרך פקידה אסור אבל בדרך בקשה, בודאי דרכיה דרכי נעם, ואם אינו מוסיף טירחה מותר. וצ"ע מ"ש מהקדמת שלום שאינה בדרך ציווי ואפ"ה אסור, אע"פ שאינו מוסיף טירחה. ואפשר דשאני הכא שיש בזה גם ענין של מצות גמילות חסד בגופו, ודמיא להשבת אבדה. אבל בהקדמת שלום אין בה מצוה אלא כבוד. ובשלחן גבוה כתב שמותר שיאמר המלוה ללוח אם יזדמן לך שתשמע מפלוני שבא תשים לבך בדבר וכשתפגע בי תודיעני, כיון דאמיד לכך, ונראה שגם כוונתו לומר דכל אדם אמיד לכך לעשות כן משום מצות גמ"ח בגופו. (לא) ע"י שו"ע סי' קס סעיף טו ובטו"ז וש"ך שם בדין אמור לפלוני שיתן לך זוז ואלוה לך אע"פ שהוא לטובת הלוח גם כן, שחשש הט"ז לרבית קצוצה, כיון שנהנה במה שאינו צריך לפייס לאחר שיבקש מאותו פלוני. ועי' מ"ש בפרק ו' סעיף יא ובהערות שם, ומדברי הש"ך נראה לכאורה שאינו אלא משום רבית דברים, וכמ"ש שם בשם הר"ש לוי שאפילו אומר לו אמור לראובן שיתן לשמעון זוז ואלוה לך אינו אלא רבית דברים, ולפי"ז ה"ה אם לא התנו בתחלת ההלואה שאסור, כמו שאסור להטריחו. ונסתפקתי במי שאינו מתרצה לגמור שידוך אא"כ ילוה לו הצד השני הוצאות החתונה גם לחלקו, ובאופן זה נראה פשוט שכשם שיכולים להתנות בעת כתיבת התנאים שהצד האחד יתן כל ההוצאות, ה"נ יכולים להתנות שהאחד יתן חלקו לזמן מאוחר ואין כאן הלואה. ועוד נראה שאפילו לאחר שכבר נתחייבו הצדדים בהוצאות כל אחד לחלקו, ורוצה האחד להקדים החתונה והשני אינו מסכים לכך רק אם ילוה לו חלקו בהוצאות, נראה להתיר, שהנאה זו של הקדמת החתונה מצוה היא, וגם עיקר ההנאה של מלוה הוא. אבל אם הצד האחד מתנה הסכמתו לשידוך בתנאי שילוה לו מעות שלא להוצאות שידוך זה, אלא לצורך נישואי בן אחר, או לעסקו, נראה שיש בזה איסור רבית, ולשיטת הט"ז אף חשש רבית קצוצה, שבודאי היה נותן פרוטה לאחר שיפייסנו להתרצות לשידוך. מיהו כל זה בתנאי גמור, שהשידוך לא נגמר כי אם בתנאי זה, אבל כשאינו תנאי גמור, אלא הבטיח לו שאם יגמור השידוך ילוה לו, אין כאן חשש רבית קצוצה לכ"ע, ואינו אלא כרבית מוקדמת, ובוה אפשר לצרף כמה צדדים להקל. ומכל מקום אם אפשר, בכל אופן יעשו דרך היתר עיסקא.

בו טירחה מיותרת ואין בה הנאת ממון (לב) מותר (לג).

טו. בדבר שיש בו טירחה אסור הלוח לטרוח עבור המלוה אלא אם כן יקבל שכר על זה (לד). ואפילו טורח הלוח בטירחתו זו גם לצורך עצמו יש אוסרים. ולשיטה זו אם ביקש מחברו שילוח לו ונתן לו המלוה חפץ שרוצה למכרו שימכרנו הלוח וילוח המעות אסור. אלא שבאופן זה די בשכר מועט (לה). אבל

(לב) היינו בדבר שאין מקבלין שכר על זה. וכ"ש אם הלוח נחסר בכך דודאי אסור. (לג) כן נראה מדברי הט"ז וש"ע הרב, שעיקר האיסור הוא משום שמראה שנכנע לו. וכשעושה מעצמו אין כאן הכנעה ודמיון לדרך בקשה מצד המלוה. ואע"פ שהמלוה נהנה מכך הנאה דממילא, כמו שנתבאר לעיל. ובספר בית דוד (סי' עט) מדייק שאם הלוח עושה מעצמו אסור, משום דמוכח שאינו עושה כן אלא לעשות נחת רוח למלוה בשביל מעותיו, אבל כשהמלוה שואל אותו כדרך כל אדם לשאל מחברו מותר. ומדמה ליה להקדמת שלום שאסור להקדים לו, מפני שעושה מעצמו. ולענ"ד נראה שתלוי הדבר בכוונתו, וכבר כתבתי לעיל לחלק בין טירחה להקדמת שלום (וכל זה אינו אלא בטירחתו שאין בה אלא אמירה. אבל בטירחתו ממש ע"י בסעיף דלהלן). וע"י מרבה תורה שהעלה כמה צדדים של טירחה וטובת הנאה אם יש בהם משום רבית. (לד) ב"י סי' קס בשם המרדכי. וכבר הבאתי לעיל פרק י הערה ב מדברי המרדכי בדין מברח ארי. וכן נראה מדברי הפוסקים שם. ולכאורה משמע דכשטורח רק עבור המלוה אין די בשכר מועט. ויש להסתפק בענין דמי נהול חשבון בבנקים, שידוע שאין במה שגובים הבנקים בכדי לכסות את ההוצאות הממשיות שיש לבנק בנהול החשבון. וכ"ש כשנותנים הנחה בכלל מדמי נהול חשבון, וידוע שאין הבנק עושה זאת אלא בגלל הריח שיש לו בהמתנת מעות, ולכאורה יש בזה משום איסור רבית (ע"י פרק ב הערה לו בענין חשבונות עו"ש). ושמעתי לצדד להתיר משום שנהול חשבון בבנק אינו לטובת המלוה בלבד אלא גם לטובת הבנק. והרי זה דומה למי שמלוה לחברו מעות ופורעו לו בתשלומים ורושם לעצמו כמה שילם כבר על חשבון ההלוואה. אמנם ידוע שיש חלק גדול מההוצאות שהם רק לתועלת הלקוח, וגם הוצאות אלה עולות יותר מדמי נהול חשבון שגובים הבנקים. ועוד אפשר שעצם הפרעון בתשלומים ועל ידי שיקים הוא טירחה לטובת המלוה בלבד, וממילא גם ההוצאות שלצרכי הבנק לטובתו הם. ואם הבנקים גובים דמי נהול חשבון באותו סכום לחשבונות בזכות ובחובה, נראה שיש להקל. אמנם ידוע שמחשבוניות בחובה גובים דמי נהול חשבון גבוהים יותר. ומ"מ נראה שאם הלקוח מבקש הנחה בדמי נהול חשבון בגלל יתרונות זכות גדולות בודאי שיש בזה איסור רבית. (לה) ע"י שו"ע סי' קעג סעיף טו במי שלוקח סחורה במקום הזול ומליכה למקום היקר למכרה ומשתמש במעות. שצריך בעל הסחורה לשלם לו שכר טרחו. דאל"כ נמצא שהוא טורח למכור סחורתו בשביל שמלוה לו המעות אח"כ (ע"י פרק כז). והוא דעת התוס' והרא"ש. ודעת המרדכי שאין צריך ליתן לו שכר טרחו. וכתב הב"י בטעם המרדכי דכיון שאינו מתנה עמו שילוח לו אלא שמעצמו נוטלן ומשתמש בהם, אין בו משום רבית אלא גמילות חסד הוא שטורח לו. וכתב הט"ז (שם ס"ק כד) שבזה עדיין לא יצאנו מאיסור רבית. אלא טעמא שהלוקח טורח בשביל עצמו כדי שיגיעו מעות לידו ואין זה שכר הלואה. ואע"ג דגם למוכר (שהוא המלוה) יש הנאה מזה אין זה אוסר, כיון שגם ללוח יש הנאה וכו'. והגע בעצמך דאטו יש איסור במי שמלוה לחברו איזה חפץ שיש לחברו למכור וקוצץ

עמו באיזה שכר ישלם לו אם לא יחזירנו לו בעין, וזה הלך ומכרו ומשלם לו סך שקצץ עמו, וכי נאמר שיש בזה רבית במה שטרח במכירתו, פשיטא שכל מה שטרח לא טרח אלא בשבילו. ומשמע מדבריו שלדעת התוס' והרא"ש אף באופן זה אסור, אלא אם כן נותן לו שכר. וסיים הטו"ז דסגי בשכר מעט. עיי"ש. וכן הכריע בשו"ע הרב (סעיף יט). ולכאורה נראה דכל זה כשהחפץ עד למכירתו הוא באחריות המלוה, אבל אם קיבל הלוח אחריות החפץ מיד, הרי בשלו הוא טורח, והרי זה כאילו הלוח לו חפץ ולא מעות. וצ"ע בדברי הטו"ז. ועוד יש לדייק מדברי הטו"ז דמיירי שקוצץ עמו דמי החפץ שזהו הסכום שמלוה לו. ואילו מדברי שו"ע הרב נראה דמיירי שאינו קוצץ דמיו אלא מתנה עמו שימכרנו וכמה שישגי עבור חפץ זה יהא עליו בהלואה. ועוד נראה מדבריו שאין להקל כי אם בשכר טרחה, אבל הוצאות צריך לשלם לו הכל. ובשארית חיים ציין למ"ש בקצוה"ח (סי' קכב סק"ד) שהביא דברי התרוה"ד (סי' שיג) בראובן שהיו לו מעות ביד נכרי בעיר אחרת ושמעון הולך לעיר האחרת ומבקש מראובן שירשהו ליקח המעות שם ויחזיר לו תמורתם כאן וראובן הסכים לכך וקנו על כך, והלך שמעון ולקח המעות מיד הנכרי, ובתוך כך נתחרט ראובן ומיהר לשם וביקש משמעון שיחזיר לו המעות. וכתב בקצוה"ח שם שאם ביקש ראובן משמעון שיגבה המעות בשבילו מהנכרי צריך ראובן לשלם לשמעון דמיהן, והיינו ששמין כמה אדם רוצה ליתן שיהיו בידו מעות מכאן עד הזמן שהבטיחו. והקשה בנתיב"מ (שם סק"ח) דא"כ הו"ל רבית שמטריח עצמו מחמת שמלוה לו אח"כ, וע"כ צריך לומר בטעם ההיתר שאין כאן שכר המעות אלא כמו שכתב הטו"ז (הוא הטו"ז שהבאתי לעיל) שטורח בשביל עצמו כדי שיגיעו מעות לידו, וא"כ אי אפשר לתבוע שכר טרחה. ועי' במשובב נתיבות שם שתירץ דאח"כ אם מקבל ההלואה לרשותו שייך שפיר שבשלו הוא טורח אבל כשהמלוה חוזר בו, נמצא שלא טרח אלא בשביל המלוה וצריך לשלם לו שכרו. עיי"ש. ומדשקלו וטרו הפוסקים משמע דס"ל להלכה כסברת הטו"ז שאין בזה משום איסור רבית. ואפילו אינו נותן לו שכר טרחה כלל. מיהו אפשר לחלק בדרך אחרת. והוא, שבנדון הקצוה"ח לא היה המלוה עומד עכשיו לטרוח ולהביא המעות אלא מפני שזה עמד לילך לשם, ואע"פ שהוא נהנה מכך, אין זה אלא הנאה דממילא. אבל בנדון הטו"ז ושו"ע הרב רוצה המלוה בלא"ה למכור החפץ וזה חסך ממנו הטרחה, ואע"פ שגם הלוח נהנה ס"ל לשו"ע הרב שצריך לתת לו שכ"ט בדבר מועט. ונמצא שאין כאן מחלוקת בין שו"ע הרב לבין קצוה"ח ונתיב"מ. ונלענ"ד דהוא הדין בשיק שצריך לטרוח לקבל תמורתו במזומנים שדינו כמכירת חפץ. וע"כ הבא אצל חברו ללות ואין לו מזומנים ונותן לו שיקים, אם בלא ההלואה לא היה המלוה צריך למזומנים, אע"פ שבשעת פרעון יביא לו הלוח מזומנים והוא נהנה מכך, מותר אף לדעת שו"ע הרב. ואם בלא"ה היה צריך המלוה לטרוח יש לחוש בדבר ולשלם לו שכ"ט דבר מועט. ואם אינו מלוה לו כל סכום השיק והלוח מביא לו מיד העודף, נראה שאף לדעת הטו"ז אסור. מיהו כיון שאינו מוסיף טרחה אף בזה סגי בדבר מועט. ונראה דכל זה בשיקים בסכומים קטנים שאינו יכול למסרם לאחרים אלא יצטרך לטרוח ולהפקידם בבנק, אבל בשיקים שיכול למסרם לאחר, נראה שאין בזה משום טרחה ובכל אופן מותר. ובמה שהזכיר הטו"ז בענין הנאת שניהם, עי' בספר תורי זהב (סי' קס סק"ז) שדייק כמה שאמרו בגמרא (דף ס"ד ע"ב) דניחא ליה דלא ליסתרי עבדיה, שאסור למלוה ליהנות מן הלוח אע"פ שגם ללוח יש הנאה מזה. וסיים דאפשר דדוקא במילי דפרהסיא או שלא מדעתו, אבל במידי דלאו פרהסיא ומדעתו מותר. ועוד כתב שאפשר שאפי' במידי דפרהסיא מותר. והא דאסור בעבד משום שהניחותא מהא דלא ליסתרי עבדיה

ברית פרק יא יהודה רכה

מותר להתנות עם הלוח שיפרענו במקום הנזכר לו, אפילו אם יצטרך הלוח לטרוח בכך (לו).

טז. כמה דברים אמורים בדבר שאין הלוח חייב לטרוח מצד מצוה המוטלת עליו. אבל בדבר שהלוח חייב לעשותו מצד מצוה, כגון להחזיר אבדתו של מלוה, חייב ומותר לטפל בו בחנם (לז).

יז. בטירחה שנוטלין עליה שכר, אפילו במקום מצוה, אסור לו לוותר על השכר (לח). ואם התנה על כך בשעת הלואה הרי זה רבית קצוצה (לט).

אינו מועיל אלא לכסות ההפסד הבא לו מחמת כחש מלאכה, ונמצא הנאת המלאכה כולה למלוה. אבל כשאין יתרון הנאה למלוה מן הלוח מותר. ונשאר בצ"ע. ועי' בראשונים בסוגיא דקידושין (דף ו ע"ב) שכתבו דבמה שהאשה מקנה עצמה לבעל אין בו משום רבית קצוצה משום שגם הוא מתחייב לה, והמאירי כתב בהדיא שהנאת שניהם היא. ומשמע דעל כל פנים רבית דרבנן איכא. ועי' טורי זהב סי' קס ס"ק כד שהביא ראיה לסברתו בענין מכירת חפץ בשויו ממודר הנאה דהוי כהנאת שניהם. ונראה ששאר הפוסקים לא דנו בראייתו זו (עי' להלן הערה נה), ואפשר משום דס"ל דאף בהנאת שניהם איכא איסור דרבנן. (לו) עי' שו"ע חו"מ סי' עד סעיף א, המלוה ניתנה לתבוע בכל מקום. ובש"ך שם הביא מדברי שלטי הגבורים בפ"ק דמכות שמסתפק אם המלוה יכול לתבוע מן הלוח שיוציא הוצאות ויטרח ויביא לו המעות למקום שהוא נמצא שם, שלא במקום ההלואה. ודעת הש"ך שאינו יכול לתבוע ממנו. ועכ"פ משמע שאם רוצה הלוח לטרוח ולהביא אין בזה משום איסור רבית. וכן משמע קצת ממה שאמרו בחו"מ סי' יד שהלוח צריך לילך אחר המלוה משום עבד לזה לאיש מלוה, ומשמע בש"ך שם שאפילו המלוה צריך בלא"ה לילך למקום הלוח, אלא שנזח לו למלוה חייב הלוח לילך לשם. ונראה דה"ה לענין הפרעון, אם נזח לו למלוה שהפרעון יהיה במקום מסוים, אפילו אם נאמר שאינו יכול לחייב את הלוח בכך, אם הוא מסכים לכך אין בו משום רבית. ולכן נראה שמותר להלוותו ולהתנות שבשעת פרעון יפקיד לחשבונו בבנק. ולא דמי למ"ש לעיל בענין טירחה לקבלת ההלואה שיש אוסרים אא"כ ישלם לו שכ"ט, דשאני התם שהחפץ כבר בידו והוא צריך לטרוח ולמכרו והלוח פוטר מטירחתו זו ונמצא נהנה הנאה צדדית שלא ממעשה ההלואה. משא"כ בנדון דידן. ודמיא להך דתרוה"ד שהתירו הקצוה"ח והנתיח"מ, וכבר כתבתי לעיל שאף שו"ע הרב מדה בכך. ומכל מקום יש להסתפק באם צריך הלוח להוציא הוצאות בכך. וצ"ע. * (לז) עי' פרק י (הערה ב) שהבאתי מדברי הפוסקים בענין החזרת אבדה למודר הנאה. ומשמע שם שבכה"ג מותר במודר הנאה, ואפילו לדעת הרדב"ז שאוסר ברבית אף באופן המותר במודר הנאה, היינו דוקא בדבר שיש בו הנאת ממון, אבל בטירחה בעלמא מותר, וכמ"ש הבית מאיר במקום דאיכא מצוה לא גרע מרגיל עמו, שאינו עושה בשביל ההלואה כי אם למצוה נתכונן, ה"נ למצוה נתכונן. ובספר מרבה תורה (סי' קס ס"ק כא) מדייק מדברי הריטב"א שמתיר להלוות כדי שישלם לו חוב קודם שה"ה שמותר להתנות ע"מ שיחזיר לו אבדתו. ולכאורה יש לחלק. ועי' פרק ו הערה כז בענין להלוות לגבאי צדקה כדי שישתדל למען קופת צדקה. (לח) כדמוכח שם בדין מודר הנאה. ולא דמי לפורע חובו, דשאני התם שאינו מהנהו, לפי ב' התירוצים שכתב הרמב"ן. עיי"ש. (לט) עיי"ש במ"ש בשם המחנ"א בענין ע"מ שתדבר עלי לשלטון. וכבר כתבתי שם

יח. לא ילמד הלוח עם המלוח בחנם (מ). ויש אוסרים אפילו ברגיל הלוח ללמד לאחרים בחנם (מא).

יט. וכן לא ילמד בחנם עם בנו של המלוח הסמוך על שלחנו, או שהיה פורע

שלכאורה נראה דדמיא לשכר מלאכה שלכר"ע הוי רבית קצוצה. וגם החו"ד (סי' קסב ס"ק ה) כתב שהוא רבית קצוצה. אלא שלדבריו משמע שכל שהאשה מתקדשת בו הוי רבית קצוצה. וצ"ע. ובמקור מים חיים (סי' קס סעיף יח) מדמי ליה לרבית דברים ודחוק הוא. ומדברי הטו"ז סי' קס סק"ח משמע שאפילו אם אינו ידוע שנוטלין על זה שכר, כיון שהמלוח מתנה עמו שיעשה דבר זה אמרינן שהיה נותן פרוטה לאחר שיפייסנו על כך, וצ"ע בטעמו. (מ) שו"ע סי' קס סעיף י. ובחכמ"א הוסיף אע"ג דמצוה הוא. וצריך לומר דלא דמי להשבת אבדה, משום דלאו מצוה דרמיא עליה הוא ללמוד עמו כמו השבת אבדה. וראיתי לאחד המפרשים שמחלק בין מצוה דלימוד לשאר מצות עשיה. ויש לעיין בזה (בשו"ע הרב לא הזכיר בפירוש איסור ללמוד עמו. ולא מצאתי טעם בדבר. ועי' בפרק ז מ"ש בענין רבית דמצוה). והרמב"ם וסה"ת כתבו באיסור ללמוד עמו משום נשך כל דבר. חדיק הגדול"ת דמשמע מדבריהם שאינו אלא רבית דברים. והקשה כיון שמותר ליטול שכר ועושה בחנם הרי זה הנאת ממון. ותירץ דאפילו יש למלוח מי שמלמדו בחנם, וגם הלוח דרכו ללמד לאחרים בחנם, דליכא הנאת ממון, ואפ"ה אסור משום רבית דברים. ועוד תירץ דהרמב"ם לשיטתו דס"ל גבי מודר הנאה לחלק בין מקרא לגמרא, שאין נוטלין שכר על הגמרא, וכשרצה לאסור אף בגמרא, ע"כ משום רבית דברים הוא. ואגב כן נקט גם במקרא טעם זה. עיי"ש. ולכאורה דבר שנוטלין עליו שכר ומשלם לו השכר דמיא לדבר שאין נוטלין עליו שכר, ולפי"ז, עכ"פ לתירוץ שני יהא אסור ללמוד עמו אפילו ישלם לו שכר. ומ"מ נלענ"ד דכיון שהמחבר כלל לימוד עם המלוח ביחד עם לימוד עם בנו, ובלמוד עם בנו פשוט שאינו אסור אלא בחנם, ה"נ בלימוד עמו אינו אסור אלא בחנם. ולא גרע ממברית ארי בגוונא דהמרדכי שמתיר אם נותן לו שכר. ואפשר דמש"ה הביא הב"י דברי המרדכי כאן. ועי' פרק י סעיף ז' ובהערה יג שם מ"ש בשם המשל"מ אם לימוד הוי כדבר שבפרהסיא לענין רגיל ואומדנא, ובגדולי תרומה (ח"ג אות יא) כתב להוכיח מדין לימוד שלא נתנו שיעור לדבר ומשמע שאפילו לומן מרובה מותר, ודחה מכאן מ"ש הב"י שאפשר שמתנה מרובה הוי כמילי דפרהסיא. ואפשר שהב"י ס"ל לחלק בין מתנה מרובה הניתנת בבת אחת שיש לה קול ופרסום, לבין לימוד שאינו בבת אחת, אע"פ שמצטרף לשיעור מרובה, כל יום בפני עצמו לאו מרובה הוא. (מא) עי' הערה הקודמת שהגדול"ת מדייק כן מדברי הרמב"ם וסה"ת. מיהו בשארית חיים כתב שאם הוא רגיל ללמד עם אחרים בחנם מותר (ולא הביא דברי הגדול"ת), משום שהוא נהנה במה שמלמד לאחרים ואין כאן נשך. וכעין זה כתב בפני יוסף. וצריך לומר שגם המלוח יש לו מי שילמד עמו בחנם, דאל"ה איכא תרבית עכ"פ. מיהו אפשר שהגדול"ת לשיטתו דלימוד הוי דבר שבפרהסיא. אבל לדעת הב"י לא גרע מאומדנא שהיה עושה כן אף בלא ההלואה, כיון דגם מצוה איכא. ויש להסתפק כשהמלוח מבקש ממנו שילמד עמו בשכר, שבסי' רכא גבי מודר הנאה משמע שלדעת המחבר אסור וא"כ גם ברבית יהא אסור. מיהו לדעת הרמ"א שם משמע שמותר. ואם התנה עמו בשעת הלואה שילמד עמו, מצד במרבה תורה להתיר כשאין לו עם מי ללמוד. ועיי"ש שמסתפק כשעבר ולימדו אם מותר לקבל שכר משום מה אני בחנם. (מב) בספר

שכר לימוד עבדו (מב). אבל בשכר מותר (מג).

כ. אם הלוח אדם חשוב אסור לו לקבל מתנה מהמלוה (מד).

כא. אפילו דבר שהלוח צריך בלא"ה לתת, כגון תרומות ומעשרות, ואין בידו אלא טובת הנאה שבו, שיכול לתת למי שירצה, אם התנה המלוה בשעת הלואה ע"מ שיתן לו הלוח המתנות (מה), למ"ד טובת הנאה ממון הרי זה רבית

התרומות (ח"ג אות יב) כתב הטעם דכיון שהאב חייב ללמד בנו תורה בשכר, אשתכח דלדידיה משתרשי ואסור. וכתב הב"י לפי"ז על פי מנהגנו שנותנים שכר גם על תורה שבע"פ אסור כל זמן שהיה פורע שכר ללמדו או שהוא סמוך על שלחנו. ולכאורה משמע מדברי הב"י דאו או קאמר. ולפי"ז בסמוך על שלחנו אף אם לא היה פורע שכר אסור. וצ"ע בטעם הדבר. ונראה דכיון שסמוך על שלחנו וכל הוצאותיו עליו, אע"פ שעכשיו לא היה פורע שכר עבדו, איכא הנאת משתרשי, כיון שהיה חייב לפרוע וזה פטרו מחובתו, או משום דהוי כגופו כדאמרינן גבי שכר אמירה, ובש"ע הרב לא הביא דין סמוך על שלחנו. אלא כתב, כל זמן שהאב היה פורע שכר למלמד אחר וכו' הרי זה מהנהו במה שמלמד בנו בחנם. ועי' מ"ש בדברי שו"ע הרב בפרק י הערה ב, ועי' תורי והב. (מג) כן משמע מדברי הפוסקים שכתבו בטעם האיסור משום משתרשי לית. ובשלחן גבוה הקשה דאפילו בדליכא הנאת משתרשי ליתסר משום רבית דברים (עי' הערה מ). ונראה מכאן שלא אסרו הנאה דממילא כי אם בהנאת ממון. אבל בהנאת דברים לא אסרו הנאה דממילא. וכמו שנתבאר בפרק י בדברי הראשונים גבי מודר הנאה דהנאה הבאה ע"י גרמא מותר. וכן משמע בדין שכר אמירה שהתירו בבנו גדול שאינו סמוך על שלחנו, אע"פ שבדאי נהנה במה שנותנים לבנו, כיון שאין זו אלא הנאה הבאה ממילא ואין לו בה הנאת ממון לא אסרו בכה"ג. ועל כן נלענ"ד להתיר לתת מתנה לבר מצוה או נשואין לבנו של מלוה, באופן שממון המתנה לא תבא לידי המלוה אפי' ע"י הנאה דממילא. כגון שנותן לו ספר שלא היה האב קונה עבורו וכדומה. ובבר מצוה צריך ליתן לו לאחר שהגדיל, שקודם לכן זוכה בה האב, כמבואר בשו"ע ח"מ סי' ע"ר. (מד) עי' טו"ז סי' קס סק"ח שכתב שאם אומר לחברו אלוה לך מעות ע"מ שתקבל ממני מתנה, אם הוא אדם חשוב ואינו מקבל מתנות בלי פיוס אסור (ולדבריו הוי רבית קצוצה מדאשה מתקדשת בכך). וכ"כ בשאלת יעב"ץ (ח"ב סי' מז), ולדבריו אפילו לא התנה על כך אסור מכ"ש מדין רבית דברים (ולא אסור אלא כל זמן שמעותיו בידו). וסיים דכל שאינו מקבל מתנות משום אדם הרי זה חשוב לענין זה. ואם נזהר במעות אסור במעות ואם נזהר אפי' במתנות של מאכל ומשתה צריך ליתור גם בזה. והגרעק"א ושער דעה ושארית חיים דייקו מדברי הר"ן דאף באינו חשוב מיקרי הנאה אלא שאינו שוה פרוטה. וכן משמע באבני מילואים (סי' כט). מיהו בחידושי אור שמח כתב דאף באדם חשוב ליכא רבית. דאע"פ שהנותן נהנה, הנאת המקבל לעולם היא יותר גדולה. והוא נגד כל דברי הפוסקים. ואפשר משום דאף בהנאת שניהם אסור עכ"פ מדרבנן. כמ"ש לעיל. ובשארית חיים מסתפק להט"ז דהר"ל רבית קצוצה (וכן לשאר הפוסקים לענין לצאת ידי שמים) אם צריך להחזיר כל מה שנתן לו או סגי במה שהיה נותן לפיכך כדי שיקבל ממנו. עיי"ש. ואפשר דדמיא למ"ש האחרונים בדין תן מנה לפלוני כמה מחזיר (עי' פרק ו סעיף ט). (מה) הרא"ש מיירי כשהמלוה הוא כהן

קצוצה (מז). ואפילו למ"ד טובת הנאה אינה ממון אסור מדרבנן (מז). ואפילו לא התנה מתחלה (מח).

כב. וכן אם המלוה הוא כהן אסור להתנות שהלוה יפדה אצלו את בנו. ויש אומרים שאף בדיעבד אין בנו פדוי (מט).

ומתנה שיתן לו המתנות. אבל האחרונים הזכירו הלכה זו גם בישראל המלוה ע"מ שיתן לבן בתו כהן. ופשוט הוא דהנאת טובת הנאה אינה תלויה במי שמקבל המתנות. דסוף סוף התחייב ליתן המתנות למי שיצוה לו זה. ועי' במרבה תורה ותורי זהב שעמדו בזה. (מז) רמ"א סי' קס סעיף כג. וכתב בביאור הגר"א שהרמ"א סתם להלכה בחור"מ סי' רג סעיף א שטובת הנאה אינה ממון. ועיי"ש בש"ך שיש חולקים. ועי' מחנה אפרים דיני טובת הנאה. ובשו"ת נאות יעקב סי' ד קונטרס טובת הנאה למהרי"ט אלגאזי. ובספר איזהו נשך מדייק דאפשר דלא הוי רבית קצוצה אלא כשהמתנות כבר בידו. אבל כשעדיין לא גדלו הפירות לא גרע מפירות שדהו דלא הוי רבית קצוצה לרש"י והרמב"ם. ולדברי החו"ד אינו מוכרח, כיון שנותנים פרוטה על ספק זה. ועי' גם חידושי מהרא"ל סוף סימן קס. ומ"מ אף למ"ד דהוי רבית קצוצה, משמע מדברי הפוסקים שאין מוציאין בדיינים כל המתנות, כי אם טובת הנאה שבהם (עי' נאות יעקב שם שמסתפק בכעין זה). וכתב שארית חיים בטעם הדבר דלא שייך כי היכי דניחי בכל המתנות שבלא"ה לא ישארו בידו, שהרי יצטרך ליתנם לכהן אחר. ועי' שו"ת מהרש"ם ח"ד סי' צה שמסתפק בזה. (מז) כן כתב הרא"ש בסוגיא דלא ידור בחצרו הנם. (מח) רמ"א שם. אלא שיש להסתפק אם כתב כן רק אליבא דמ"ד טובת הנאה ממון, או אפילו למ"ד אינה ממון אסור מדרבנן. ולכאורה נראה לדייק מדבריו שבסעיף יב גבי רבית דברים כתב שאפילו טובת הנאה בעלמא אסור וציין לסוף הסימן, ומשמע שכוונתו לאסור טובת הנאה בעלמא מדין רבית דברים. וכן פסק בשו"ע הרב לאיסור. ועי' בית לחם יהודה שעל גליון השו"ע. ובשער דעה תמה דלא גרע מהקדמת שלום. מיהו במשל"מ (פ"ז הלכה יא) כתב דלמ"ד טובת הנאה אינה ממון אינו אסור אלא בהתנו. וכבר תמה בשער דעה מנא ליה הא. ובשארית חיים כתב דס"ל להמשל"מ דאף ברבית דרבנן בעינן נשך. ומפרש דמה שאסרו הקדמת שלום משום שיש קצת הכנצה מצד הלוה והוי כנשך בדברים. ועפ"י דברי החו"ד (בתירוץ על קושיית הט"ז, בענין מלאכה, עי' להלן) נראה ללמוד שעיקר האיסור בטובת הנאה הוא משום התנאי וההתחייבות, שעצם ההתחייבות שוה פרוטה ולא הטובת הנאה היא הרבית. ולפי"ז בלא תנאי אף מדרבנן מותר. ועי' נאות יעקב שם שמוכיח שאפילו למ"ד טובת הנאה אינה ממון דינו כפחות משוה פרוטה אבל ממון הוא. וא"כ אף בלא תנאי אסור. (מט) כתב הכת"ס (יו"ד סי' קמו) במי שהיה לו בן לפדות והשתדל למצוא כהן עשיר שעפ"י רוב מחזירים דמי הפדיון, והיה בידו שוה כסף ולא מטבעות כסף כשיעור פדיון ובא כהן עשיר והלוה לו מטבעות כסף והתנה עמו שיפדוהו על ידו. (וצ"ל שלא התנה עמו שיפדה במטבעות אלו, דאל"כ אפשר דהוי כמלוה ע"מ להחזירם בעין, וכמ"ש בפרק כט). ותוכן תשובת הכת"ס, שלכתחלה הדבר פשוט שאין לו לפדות ע"י כהן זה דהוי כמלוה ע"מ שיתן לו מתנות דהוי רבית קצוצה למ"ד טובת הנאה ממון. ולכונ"ע אסור מדרבנן. ואין להתיר משום צורך מצוה, דכיון שיש בידו שוה כסף והיה יכול לפדות בו לא התירו כשאפשר לקיים בלי איסור רבית (עי' עוד פרק ז מ"ש בזה). אלא שיצא הכת"ס לדון דאפילו בדיעבד אם פדה אין בנו פדוי משום מצוה הבאה

ברית פרק יא יהודה רכט

כג. יש אומרים שהוא הדין לענין צדקה כשהמלוה הוא עני (ג).

כד. אסור להתנות (נא) עם הלוח שכל מלאכה שתגיע לידו ימסרנה למלוה (נב).

בעבירה (עיי"ש שהאריך אי מדאורייתא לא יצא או מדרבנן. ומצדד דאפילו אי מדרבנן לא יצא צריך לחזור ולפדות) וממילא צריך הכהן להחזיר המעות שקבל דאדעתא דפדיון יהיב ליה וכיון שאינו פדוי צריך להחזיר מעותיו. ומצדד דאף חייב בברכה בפדיון שני. מיהו אם גילה הכהן דעתו לאחר הפדיון שמחל לו החוב ולא רצה

אלא שיכדנו במצות פדיון. כתב הכת"ס דאמרינן דמַעֲקֵרָא בתורת מתנה נתנו לו. ובודאי נתכין שיהיה באופן המועיל ואילו ידע שיש איסור בזה היה אומר בלשון מתנה. ואע"ג שלכתחילה אסור לעשות כן משום ושחתם ברית הלוי, בדיעבד בנו פדוי אלא שמהיות

טוב יפדה שנית בלי ברכה ע"י מתנה ע"מ להחזיר. ע"כ תוכן דברי הכת"ס בקיצור.

ולפי מה שנתבאר לדעת הפוסקים שאין איסור רבית אלא בשווי טובת הנאה שבו

נראה שאם הכהן יתן לו ערך טובת הנאה שבו מותר אח"כ אפילו לכתחילה לפדות אצלו.

אלא שאפשר שיש לחוש משום רבית דברים כמו במכבדו במצוה. ויש להסתפק לדברי

הכת"ס, אם גם איסור רבית דברים מעכב הפדיון. * (ג) שו"ע הרב סעיף יד. ולכאורה

נראה שלמד כן מהך דטובת הנאה דתרומות ומעשרות. אלא שלא מצאתי דין טובת הנאה

בנתינת צדקה. ונראה שמקור דברי הרב הם ממה שאמרו בכתובות (דף ק"ח ע"א) מחזיר

לו אבידתו נמי מצוה קעביד, וכתב בש"מ שם בשם הריטב"א דדוקא להחזיר לו אבידה

מותר אבל אסור ליתן לו ממון של צדקה כדמוכח בהג"ה דהוי באין בדרך ולא אמרינן

מצוה דנפשיה קעביד, כיון דממונא ידידה יהיב ליה. ובשם תלמידי רבינו יונה כתב שם

דדוקא להחזיר לו אבידה מותר שאין המחזיר יכול לקיים מצוה זו אא"כ יחזירנה אליו.

אבל לתת לו צדקה אסור, הואיל ואם ירצה יוכל לתת לאחרים ולקיים המצוה עמהם.

ע"כ. ולכאורה יש נ"מ בין דברי הריטב"א לדברי תר"י, כשהעני אין לו עכשיו מה

יאכל ומצוה עליו להחיותו ואינו יכול להטילו על אחרים, ולא לקיים מצות צדקה עם

אחרים שאינם לפניו. דלהריטב"א נראה דאף בכה"ג אסור אא"כ במניחו על הסלע (וכבר

כתב הרדב"ז שברבית לא התירו אף בכה"ג), ואילו לתר"י אפשר שמותר. אלא שמ"מ

נראה דאף להריטב"א יהא מותר בכה"ג ברבית. דשאני התם שיכול לעשות בהיתר, אבל

ברבית שאינו יכול לעשות בהיתר, לא יהא אלא כרגיל עמו דמותר, וה"נ מוכח שאינו

עושה בשביל ההלואה אלא בשביל המצוה, וכתחזרת אבדה שמותר (עי' לעיל סעיף טז).

אבל להתנות על כך נראה דלכו"ע אסור. ועי' עוד מ"ש בפרק ז בענין רבית דמצוה.

(נא) וכשלא התנה, למ"ד טובת הנאה אינה ממון, עי' לעיל הערה מח. (נב) שו"ע

סי' קס סעיף כג. ואפילו ישלם לו שכר המלאכה כמו שמשלם לאחר, וכמו שכתב הש"ך,

דאל"ה בודאי אסור דומיא דלא ישכור ממנו בפחות, וכמו שיתבאר בע"ה בפרק יג.

ולפי מה שנתבאר שדין טובת הנאה במתנות כהונה הוא גם במתנה ליתן המתנות לבן

בתו כהן, ה"ה במלאכה אפילו אינו מתנה שיתן לו המלאכה אלא לפלוני הדין כן, ואף

רבית קצוצה הוא דומיא דתן מנה לפלוני ואלות לך (ועי' להלן מ"ש מדברי החיים ביד).

ואף למ"ד טובת הנאה אינה ממון נראה דאסור בהתנה עמו. אבל בלא התנה, אפילו

להפוסקים דאסור אפי' למ"ד טובת הנאה אינה ממון (עי' לעיל הערה מח), כיון שאינו

אלא משום רבית דברים, אע"פ שהוא נותן המלאכה לפלוני אוהבו או קרובו כבר נתבאר

שאין זה אלא הנאה דממילא ומותר, היכא דליכא הנאת ממון. וכתב בחפארת

ולמ"ד טובת הנאה ממון הרג זה רבית קצוצה (נג). ויש אומרים שכן הדין

למשה דבמלאכה לא הוי כצד אחד ברבית, אע"ג דאין המלאכה בידו, משום שרגיל שיהיו לו מלאכות. וכן משמע בתוס' (דף סט ע"א) דבדבר הרגיל לא הוי כצד אחד ברבית. (נג) רמ"א שם. ופירש הש"ך דאיירי שהלוח אינו בעל מלאכה, אלא מוסר מלאכתו לבעלי מלאכות אחרים, והתנה עמו שיתנה למלוה. והקשה המחנ"א (סי' כ) דמה שייך בזה טובת הנאה ממון שלא נאמר אלא בדבר שהיה יכול לקבל שכר על זה אם יתננה לאחר, וע"י התנאי מפסיד שכר זה. אבל כאן אינו מפסיד כלום. ונראה כוונתו דאין כאן נשך. והיה אפשר לומר לדעת הש"ך דמיירי שהלוח הוא סוכן של בעלי מלאכה ומקבל שכר עבור מסירת המלאכות של בעלי בתים. ודמיא לטובת הנאה דתרומות. ולפי"ז מה שכתב הרמ"א דהוי רבית קצוצה היינו שמוציאין בדיינים אותו שכר. אלא שלכאורה נראה דבאופן זה דמיא לשכר פעולה וכמו בדיבור לשלטון, כיון שזהו פרנסתו ודבר שנוטלין על זה שכר הוא. ולשיטת המחנ"א דנראה דס"ל שמה שמפסיד שכר פעולה שאין בה מלאכה לא הוי רבית קצוצה, נראה דבשור"ת תשובה מאהבה (ח"ג בהגהות לשו"ע יו"ד) כתב דמ"ש הרמ"א רבית קצוצה היינו לומר שאם נתן לו המלאכה ועדיין לא עשה מוציאין ממנו לתתה לאומן אחר. אבל לאחר שעשה המלאכה צריך לשלם לו שכרו משלם. ונראה שהוקשה לו מה שייך לומר יוצאה בדיינים. אלא שקושית המחנ"א במקומה עומדת, שהרי זה חרבית בלא נשך ואמאי מוציאין בדיינים. והמחנ"א מפרש דמיירי שגם הלוח הוא בעל מלאכה והתנה עמו שאם יקבל מלאכה מאחר לא יעשנה הוא אלא ימסרנה לו לעשותה ולהרויח בה, ונמצא שמפסיד מה שזכה בחפץ לתקנו והיה מרויח בו. וגם דבריו צ"ע דסוף סוף כשאינו עושה המלאכה לא זכה בשכר ואינו מפסיד ממש אלא מניעת הרויח, והרי המחנ"א כתב לעיל שמניעת הרויח אינו נקרא נשך. ואפשר דכיון שאמרו שאומן מקרי שומר שכר בההיא הנאה שיכול להרויח, משמע שהנאת ממון הוא, וכשנותנו למלוה מפסיד אותה הנאה, ודלא כהטו"ז. ומדברי התפארת למשה נראה שדרך האומנים ליתן שכר לבעלי בתים המתחייבים לתת להם כל מלאכה. ומעתה דומה ממש לטובת הנאה דמתנות כהונה. ולפירוש המחנה אפרים נראה דדוקא כשמתנה שכל מלאכות שיגיעו לידו יתנו למלוה, כיון שזכה בהם להרויח בהם, שייך לומר דין רבית קצוצה, אבל אם מתנה עמו שאם יביאו לו מלאכות ישלחם למלוה, רבית קצוצה בודאי דלא שייך בזה, וכמו שכתב הרשב"א (ח"ב סי' ריג) בדין אמר לו, מתנה שפלוני הבטיח לתת לי יתנו לך, שכיון שלא זכה בו אין זה רבית מלוה למלוה, מיהו מדרבנן אפשר דאסור, ולדברי החו"ד לדעת הפוסקים שמתירים בפייסו, אף מדרבנן מותר, וכמ"ש בפרק ו. ונסתפקתי בעצם הדין דטובת הנאה, מדסתם הרמ"א דלמ"ד טובת הנאה ממון הוי רבית קצוצה, והרי לאו כל אדם משתמש בטובת הנאה זו ליקח ממון, ולאדם כזה אינו נשך. ובהגהות יד אברהם (סי' קסו) הקשה כיוצא בזה למ"ש המחבר שם דאף בהלויני דדור בחצרי בחצר דלא קיימא לאגרא לא הוי רבית קצוצה, נימא דאיכא טובת הנאה שיכול לתת חצרו לדור בו לכל מי שירצה, ולמ"ד טובת הנאה ממון תיהוי רבית קצוצה. עיי"ש (ועי' גם בפלתי שם). וביותר קשה בדברי הרא"ש שהוא מקור לדברי השו"ע בדין חצר דלא קיימא לאגרא, שכתב להוכיח דלא הוי רבית קצוצה משום דלאו מידי חסרית, מדין טובת הנאה למ"ד שאינה ממון, ולא כתב לחלק בין אדם שדרכו ליהנות מטובת הנאה זו לאדם שאינו רגיל. ובערך ש"י (מהדו"ב סי' קסו) כתב לתרץ קושית היד אברהם, דלכאורה קשה דא"כ אף למ"ד טובת הנאה

ברית פרק יא יהודה רלא

במתנה עמו שישכור את המלוה עצמו לעבוד אצלו (נד).

אינה ממון תיהוי רבית קצוצה שהרי יכול להשכירה וליטול ממון הרבה. וע"כ צריך לומר דכיון שאינו משכירה אף דיכול להשכירה לא הוי ממון משום כך, וה"נ אף טובת הנאה לא הוי. שאם נוטל דבר מועט שוב הוי כחצר דקיימא לאגרא שאין חילוק בין רב למעט. ואין זה ענין לטובת הנאה דמתנות כהונה שאינו יכול ליתנות מהמתנות עצמן ואין לו בהם אלא טובת הנאה, וכשמוותר על טובת הנאה זו הרי נשך. אבל בחצר אה"נ אי בעי היה נהנה והיה יכול ליטול ממון הרבה. אבל כשאינו רוצה ליתנות אין כאן אף טובת הנאה. עיי"ש. ועי' עוד בספר תורי זהב. והנלע"ד (ואפשר שזהו גם כוונת הערך ש"י), דבחצר השכר שהוא נוטל הוא תמורת גוף החצר, ולכן אף שהשכירות שוה הרבה, אם היא חצר דלא קיימא לאגרא, הרי ויתר מראש על שכר זה ולדידיה כעת אין החצר שוה ממון, שאינו עומד אלא לשכרו והרי ויתר על שכר זה. מאי אמרת שהוא יכול כל רגע להשכירה, אה"נ לכשירצה להשכירה נעשה אצלו ממון מאותה שעה ואילך. אבל כל זמן שלא השכירה אין זה אצלו ממון. ומשום כך הדר בה שלא מדעתו אינו צריך להעלות לו שכר. משא"כ במתנות כהונה שאין גוף המתנות שווה כלום ואין לו בהן אלא טובת הנאה, ולמ"ד טובת הנאה ממון הרי זה ממון גמור אצלו, ואם יקח אחד המתנות שלא מדעתו יתחייב לשלם לו טובת הנאה זו, אע"פ שאינו משתמש בזכות זו לעולם, אין זה גורע משוויות טובת הנאה אלא כשנותן המתנות בחנם הרי זה כאילו נותן גם טובת הנאה שבו, ולכן אם מוותר מראש על טובת הנאה זו הרי זה רבית קצוצה. והרי זה דומה למי שעומד ומחלק מעותיו ובה אחד ואמר לו אלוה לך מעות ע"מ שתתן גם לי דינר, וכי תעלה על דעתך דלא הוי רבית קצוצה. ומישוב בזה קושית היד אברהם וגם דברי הרא"ש. וממילא ה"ה במלאכה, אם דרך העולם לקבל שכר על זה, אע"פ שאינו משתמש בזכות זו לעולם הוי נשך. ועי' עוד בסעיף הבא מדברי האחרונים בדין טובת הנאה דמלאכה. ובדרך אחרת היה אפשר לומר דעיקר סברת הרא"ש בהלויני ודור בחצרי דלא הוי רבית קצוצה בחצר דלא קיימא לאגרא, הוא משום סברת אחזקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן, ולא אמרינן שכאילו משכירה עתה בשכר מעותיו, אלא אדרבה דור בחצרי כי בלא"ה איני משכירה לאחרים. וא"כ התינח כשהלוה אומר כן שייך סברא זו. אבל כשהמלוה אומר בשעת הלואה אלוה לך מעות ע"מ שתתן לי לדור בחצרך דלא קיימא לאגרא, והלוה אינו מוחה, אפשר שיודה הרא"ש דהוי רבית קצוצה (ועי' בספר תורי זהב שנראה שנתכוין לזה). אבל מדברי הפוסקים לא משמע כן. (נד) כתב בשו"ע הרב (סעיף יד) ו"ל, ואצ"ל שאסור למשרת או מלמד להלוות מעות לבעה"ב כדי שישכרהו, ואפילו מערים לומר שמלוהו הלואה חן, אם בעה"ב שוכרו בשביל כך הרי זה רבית גמורה. ואפי' אם כבר הלוחו שלא ע"ד לשוכרו אסור לשוכרו אח"כ אם לא היה שוכרו קודם שהלוהו. ודברי הרב צריכים ביאור, שכפי הנראה מלשונו למד כל דין זה מדברי המהר"ם שבמרדכי בענין הבחור המלמד וממ"ש עליו הב"י בס' קעז. ולעיל פרק ט סעיף ט ובהערות שם העתקתי דברי הפוסקים שדנו בהלכה זו בענין הבלעת הלואה ושכר טירחה ביחד. ולפי דבריהם אין שם החשש משום טובת הנאה של השכירות אלא בשכר השכירות, כמבואר שם בדבריהם. ואילו מדברי שו"ע הרב משמע שהמרדכי והב"י משום טובת הנאה נגעו בה. ועיי"ש שדייקתי כמה דיוקים בדברי הב"י שלכאורה תמוהים. ואפשר שמשום כך נטה בשו"ע הרב לפרש בדרך זו. ובאמת צ"ע למה לא חששו כל הנך פוסקים משום טובת הנאה שבשכירות

מלמד או משרת. ובשלמא לענין רבית קצוצה אפשר דס"ל להנך פוסקים דטובת הנאה לאו ממון הוא. אבל איסור דרבנן מיהא איכא. ואם כי היה אפשר לחלק ולומר דכיון שאין דרך לתת שכר לבעה"ב כדי שישכרהו למלאכה אין זה טובת הנאה, אלא לכל היותר כמוזיל לו בשכרו. משא"כ בטובת הנאה דקבלנות שדרך לתת שכר לבעה"ב לסרסור או לסוכן המביא מלאכות מבעלי בתים, לא שייך סברת מוזיל לו, אלא טובת הנאה הוא. אבל דוחק הוא ולא משמע כן מדברי הפוסקים. ועוד, שעיקר ענין קבלת אחריות שעליו דנו הפוסקים לכאורה דמי טפי לקבלנות מאשר לשכירות פרעלים. וגם מדהשווה המהר"ם ענין זה לחצר דלא קיימא אגרא, וכבר הוכחתי שבחצר לא שייך דין טובת הנאה, משמע דס"ל להנך פוסקים דאפילו בקבלנות אין איסור משום טובת הנאה. ולכאורה אפשר להוכיח מדבריהם כדעת הטור¹²³⁴⁵⁶⁷ שהשיג על הב"י במה שהשווה דין טובת הנאה דמלאכה לדין טובת הנאה דמתנות כהונה. ובפרט לשיטת המבי"ט שהבאתי שם שמתיר קבלת אחריות בשויה, ומביא ראיה מהך דלא ישכור ממנו בפחות, ומשמע דס"ל ששכר קבלת אחריות דומה לשכירות חצר, ואפשר דס"ל לשו"ע הרב דשאני טובת הנאה דמלאכות שהוא מתחייב מכאן ולהבא, או לתקופה מסוימת לתת לו כל מלאכות שיבאו לידו, ויש כאן התחייבות על דבר שאינו נותנו עכשיו ואינו יכול להכלילו במחיר השכר הרגיל, משא"כ בדבר חד פעמי שמתנה עליו והוא מחשב עמו במחיר השוק, הרי גם טובת הנאה זו נכללת בשכר הרגיל, ולכן בכל קבלת אחריות שדנו הפוסקים דומה לחצר ולא שייך בהו טובת הנאה, משא"כ בשכירות מלמד או משרת ששכרו לתקופה מסומת, ויש כאן התחייבות על להבא, הרי זה דומה לטובת הנאה דמתנות כהונה, ובסברא זו אפשר ליישב גם קושית הטור¹²³⁴⁵⁶⁷ מעל מנת שלא תמכרנה אלא לי, דכיון שאין כאן התחייבות כי אם למכור בשויה גם טובת ההנאה נכלל בשווי החפץ. כתב בשו"ת מהרש"ם (ח"ד סימן צה) במלוח את חברו ע"מ שישלח הלוח את בנו שילמד אצלו בשכר שהוא רבית, ומצדד המהרש"ם לומר דכיון שאסור ליקח שכר לימוד רק שכר בטלה, א"כ מה שמרויח ממנו הוא מפסיד ממקום אחר, ואין זה הנאה אצלו, ודחה סברא זו, ומה גם שבתלמוד מותר ליטול שכר לימוד, עיי"ש. כתב בשו"ת חיים ביד (י"ד סי' מ) ראובן שהלוח מעות לשמעון בתורת עיסקא לשנה אחת, ושוב שכר שמעון את חתנו של ראובן לשנה אחת שישרת עמו בחנותו ויכתוב חשבונותיו בשכר קצוב. והתנה ראובן עם שמעון שאם לא יפרע את הקרן לסוף השנה לא יוכל לסלק את חתנו מעבודתו, כי ע"י שחתנו יושב בחנותו ורואה הכנסותיו יש לו בטחון על המעות והריחות. וזן שם להתיר מכמה צדדים. משום שהתנאי לא היה לתת לו מלאכה כי אם לחתנו. ועוד שהתנאי לא היה כי אם שלא לסלקו. ועוד כיון שכבר שכרו לפני כן הוי כרגיל. ועוד דהלואה בתורת עיסקא לאו הלואה היא. והגלענ"ד, דמה שכתב להתיר משום שאין התנאי כי אם על חתנו, כבר נתבאר לעיל שדין טובת הנאה שייך אפילו כשיתן לאחר. וגם מ"ש שמניעת סילוק לא הוי כנתינת מלאכה, צ"ע שהרי כששכרו לשנה אם יעבוד עמו לאחר מכן הוי כשוכרו מחדש. וגם משום רגיל כבר כתבו האחרונים שבתנאי אין היתר דרגיל. אמנם מ"ש להתיר משום שהוא בתורת עיסקא, כבר כתבתי בפרק י' דתליא בפלוגתא (עיי"ש סעיף ד). ומ"מ נראה שבהיתר עיסקא הנהוג כהיום על דרך ההתפשרות, יכול לכלול תנאי זה בתנאי ההתפשרות. והיינו שאם יתן לו כך וכך וישכור חתנו למלאכה יהא נפטר מחובת שבועה על הריחות. ובגדון דהחיים ביד נראה שיש עוד צד להתיר שלא הזכירו שם. והוא שהתנאי היה משום שאינו סומך עליו אא"כ חתנו יראה חשבונותיו. ולכאורה אפשר לסמוך על זה להתיר, כשמפרש שמשום כך הוא מתנה עמו על כך. ואפילו לדעת הפוסקים

ברית פרק יא יהודה רלג

כה. יש אומרים שהוא הדין שאסור להתנות עם הלוח שכאשר ירצה למכור הפץ מסוים לא ימכרנה אלא למלוח, אפילו בשויו (נה). וכן כשהמלוח הוא חנוני ומתנה עמו שיקנה אצלו (נו).

שאסרו בקבלת אחריות כשמתנה על כך ביחד עם ההלואה. היינו משום שאינו מפרש הסיבה שעושה האחריות אצלו. אבל כשהסיבה מפורשת וידועה אפשר שלכ"ע מותר, כשאינו מוסיף בשכרו אלא בשיעור המקובל, כמו שנתבאר בפרק ט. עיי"ש מסעיף ט ואילך. וראיתי מי שכתב במה שנהוג במכרזים שאחד התנאים לקבלת העבודה הוא הפקדת סכום מסוים כערבות ובטחון לבצוע הסכם העבודה, שיש לחשוש בזה משום טובת הנאה דמלאכה, שהרי זה כתנאי שאם ילוח לו ימסור לו את העבודה. ולענ"ד שיש כמה צדדים לקולא בזה, כיון שאין כוונתו להלואה אלא לבטחון שהקבלן יקיים את מה שהתחייב, ולא יצטרך לתבעו בדינא ודיינא. אפשר שאין זה הלואה. וסברא זו כתב הר"א מונסון שהביא הרש"ך (ח"ג סימן ב) בענין הקאמבי"ו, וכאן עדיף שמפורש שבשביל כך הוא מפקיד הסכום הזה. ועוד כיון שהתנאי הוא בכל מגישי ההצעות לקבלת העבודה, הרי אין כאן טובת הנאה של מסירת העבודה דוקא משום שמלוח לו, שהרי כל מי שיקבל את העבודה מתחייב למסור סכום הערבות. * (נה) עי' טו"ז סי' קס ס"ק כב שתמה על הב"י שלמד דין טובת הנאה דמלאכה מדין טובת הנאה דמתנות כהונה, דשאני התם שטובה רבה היא לכהן שמקבל התרומה בחנם, משא"כ במלאכה שלא בחנם באה לו. ומביא ראיה ממה שאמרו (סי' קעב סעיף ד) שאם התנה המלוח ע"מ שלא תמכרנה אלא לי בשויה מותר, אע"פ שרק ע"מ כן הלוהו, משמע דכל בשויה ליכא רבית. ואין להקשות דהא אסור מהא דאיתא בחו"מ סי' שז דאומן מיקרי שומר שכר בההיא הנאה שנותן לו לתקן וליטול שכר, דזה אינו, דאע"פ שיש למלוח הנאה אין זה חסרון ללוה, דאל"כ גם במכירה בשויה יהא אסור. ונשאר בצ"ע. וכן הקשה בקונטרס הסמ"ע (ארוכה אות כט) בשם אחד הגדולים. וכתבו ליישב קושית הטו"ז בכמה אופנים. הנקודה"כ שם תירץ דשאני התם שהשדה היתה ממושכנת אצלו. וכן תירץ גם הסמ"ע שם. ועוד תירץ בנקודה"כ דבמכירה אין שם טובת הנאה שהרי הוא נותן ממון בקרקע זו. אבל במלאכה אי לא מזדמן לו מלאכה לא משתכר מידי. וכעין זה תירץ בכרתי וכתב, דשאני התם דמשווי הוא דשוויא הכי, ואילו היה לוקח אחר קונה ממנו ג"כ לא היה נותן לו יותר, ואין כאן טובת הנאה למלוח כלל. משא"כ במלאכה דלפעמים יושב בטל ממלאכה ועשה לו טובת הנאה כשיתן לו לעשות מלאכה ומיחזי כרבית. ותחוו"ד (סי' קס ס"ק יז וסי' קסט ס"ק לד) תירץ דהתם אם יתרצה למכור הרי הוא מוכרה מעכשיו ולא היו המעות הלואה כלל. אבל כשמתחייב לתת לו המתנות או המלאכות, וכן כשמתחייב למכור עצם ההתחייבות שיה פרטה הוא ולכן הרי רבית. וכעין זה כתב בתפארת למשה. אלא שהסביר קצת בדרך אחרת, דהוי כאילו התנה עמו שיפרע לו ההלואה בקרקע זו וישלים לו כפי שויה בשעת פרעון, משא"כ במלאכה שאין עדיין המלאכה בידו למסרה לו עכשיו והוא מותר לו הפרטה שיכול לקבל מאומן אחר עבור שיתן לו כל המלאכות (ומה שסיים, מיהו בכהן שלוח אפילו התרומה בידו אסור, צ"ע). ועי' דברי משפט סימן רד סעיף י. היוצא מדברי האחרונים שאסור להתנות שימכור לו חפץ מסוים אפילו בשויה. ולפי תירוצי שני שבנקודה"כ, וכן לדברי הכרתי, מותר. וכן כתב בשו"ת רדב"ז (ח"א סי' חקל) שבשויה אין כאן לא נשך ולא תרבות, וטוה"נ זו אדם עושה לחברו אע"פ שלא לוח ממנו, ולדבריהם צ"ע מ"ש

כו. לא יכבד הלוא את המלוה במצוה, כגון לקרותו לס"ת (נו) או שאר כיבוד (נח). ואם מכבדו במצוה בביהכנ"ס הרי זה כדבר שבפרהסיא לענין רגילות ואומדנא (נט).

כז. כל מה שנתבאר בפרק זה בדיני ההנאות האסורות מלוה למלוה, אם היה רגיל לההנותו לפני ההלואה מותר אפילו בדברים שיש בהם הנאת מסון. וכן אם יש אומדנא שהיה מהנהו בלי ההלואה (ס).

אגודת ישראל
מחלקת חינוך
1234567

מסירה ורבית דברים שלכר"ע אסור להתנות על כך. ומ"מ אף לדברי האוסרים נראה שלא אסרו אלא בתנאי אבל בלא תנאי מותר לקנות אצלו ולמכור לו בשויו אפילו אינו רגיל. ועי' עוד בפרק יב בדין מכירה ביותר משויו. (נו) עי' הערה הקודמת. ונראה דבאופן זה לכר"ע אסור. ואפילו לתירוץ שני של הנקודה"כ, דגם חנוני עיקר הגאון במכירה ואין לו כלום במה שהסחורה נשארת בידו, ודמיא למלאכה. וכן כתב בערך ש"י (סוף סי' קס) שהביא שם מ"ש הברכ"י בשם מהר"י זיין, בראובן שהיה לוקח משי משמעון בהקפה ונשאר חייב לו וכתב לו שטר שמתחייב לקנות כל משי הצריך לו מהמוכר במזומן ובכל פעם ישלם גם על חשבון החוב הישן. ובאם יקח משי מאחר מתחייב לשלם לו כל חובו מיד. והעלה להתיר, ולא דמי למלאכה וכו'. שזה כבר היה רגיל לקנות אצלו. והערך ש"י דחה היתר זה דכיון שהתנה אין כאן היתר דרגיל (ולכאורה למ"ד טובת הנאה ממון הוי רבית קצוצה בנדון זה שהוא בשעת הרוחת הזמן). ובדרכ"ת (סי' קס ס"ק קפג) כתב בשם שו"ת עבודת השם (יו"ד סי' ד) בראובן שה"י לוקח יין משמעון בהקפה ואמר לו יהודה למה אינך קונה אצלי ואתן לך באותו מחיר שאתה קונה משמעון. והשיב ראובן שמכיון שהוא חייב לשמעון אם לא יקנה אצלו יצטרך לשלם לו כל החוב. אמר לו יהודה אלוה לך כל מה שאתה חייב לשמעון ע"מ שמעתה תקנה רק אצלי. והעלה להתיר. ולא ראיתי טעמיו ונמוקיו. ולפי המבואר יש לאסור. ואם אינו חנוני ומתנה עמו ע"מ שיקנה אצלו חפץ מסוים, נראה דדמיא לע"מ שתמכור לי בשוויה שנחלקו האחרונים לעיל מיהו אם אינו מתנה עמו אלא שאם יצטרך לקנות אותו חפץ יקנהו אצלו נראה דלכר"ע מותר. (נז) יש"ש (הגדול קמא סי' יא) והביאו הש"ך (סי' קסו סק"א). וכן פסקו האחרונים. וכתב המהרש"ל שם שאין לומר שאין כאן טובה מאחר שבלא"ה יכול לענות אמן וגדול העונה יותר מהמכר, דזה אינו אלא לענין שכר ברכה. אבל לא גרע מרבית דברים ושאר חניפות. דהא סוף סוף כבדו בזה שהוא הדרת מלך והאידנא קונים בדמים וכל אחד מקדים עצמו בכך. ומשמע מדבריו דאפילו לא קנאו הלוא בדמים, דאי קנאו איכא גם נשך ממון. (נח) בדרכ"ת (סי' קסו סק"ד) כתב בשם מרבה תורה דה"ה שאסור לכבדו במילה ובסנדקאות. ובשו"ת כת"ס משמע שה"ה אם המלוה כהן אסור לכבדו בפדיון בנו (עי' לעיל סעיף כב). ובשו"ת טוטו"ד (מהדו"ג ח"ב סי' לה) כתב לענין לכבד הלוא בסנדקאות (בנדון ידידיה איירי בהלואה עצה"ע, ועי' פרק י' סעיף ד) והעלה לאיסור, אלא שמסיים שם שאם יתן לו המלוה ממון שאילו היה המלוה נותן סך זה לעני היה מכבדו בסנדקאות מותר. עיי"ש. ולא מצאתי מי שיתיר הנאה של כבוד ע"י נתינת דמים. (נט) כמ"ש הי"ש"ש שם דהוי כדירה ועבד. ועי' פרק י' פרטי החילוקים שבין דבר שבפרהסיא לבין דבר שאינו בפרהסיא. (ס) מדברי הרדב"ז שהבאתי בפרק י' הערה כב משמע שלענין דברים

מועיל אומדנא. ובכל אופן אם התנה עמו על כך בשעת הלואה אסור אפילו ברגיל (סא).

כת. אם לא היה רגיל בכך לפני ההלואה אסור ללוה להקדים שלום למלוה (סב).

כט. ואין צריך לומר שלא יקלסו בדברים או להשכים לפתחו (סג). וכן אסור להודות ולהחזיק לו טובה או לברכו על שהלוהו (סד). ואם צריך לבקש ממנו

האסורים משום רבית דברים יש להקל בענין האומדנא. עיי"ש. (סא) כמבואר כל זה בפרטות בפרק י. וכן הדין בכל פרטי ההלכות המבוארים בפרק זה. (סב) שו"ע סי' קס סעיף יא (ובמקור מים חיים מסתפק באם התנה ע"מ שיקדים לו שלום. והעלה דתליא בפלוגתא אי רבית דברים דאורייתא או דרבנן. ומדברי הפוסקים משמע דלא הוי רבית קצוצה כי אם בחסרון כס. וכ"ש דלא שייך להוציא בדיינים). ובשארית חיים כתב דהקדמת שלום דאסור מיירי כשיש בה משום הכנעה. ולא משמע כן בדברי הפוסקים. והלבוש כתב שלא יקדים שלום בשביל הלואתו. וצ"ע דאפי' בסתם אסור אם לא היה רגיל, וכמו שהקשה הב"י על דברי הגמ"ר. ולכן נראה גם שאינו אסור אלא כל זמן שמעותיו בידו. אבל לאחר שפרע מותר, כמו שמותר בסתם אפי' בהנאת ממון (כמבואר בפרק ה). וקצת צ"ע במ"ש הברכ"י בשם מהריק"ש בטעם ההיתר להקדים שלום לאחר פרעון, דלא ס"ד שאם פעם אחת לוו ממנו שיהי' אסור להקדים לו שלום כל ימיו. ע"כ. ולכאורה מאי ס"ד לאסור. כתב בספר מרבה תורה שמותר לשאול בשלומו ע"י שליח (ובש"מ לא משמע כן). וכן התיר שם באם לא יקדים לו שלום יצא לו בזיון. עיי"ש. וכבר נתבאר דכל זה באינו רגיל אבל ברגיל מותר. ועי' פרק י הערה כב שכתבתי שאם נולדה סיבה לאחר ההלואה שאפשר לתלות בה הוי כרגיל. ולכן אם נעשה שכנו או קרובו מותר להקדים לו שלום בסתם (וכן משמע בירושלמי). וכ"ש שמותר להחזיר לו שלום בכל אופן, כמו שיתבאר להלן. (סג) לשון הרמב"ם (פ"ה מה' מלוה ה' יב). ובשו"ע הרב כתב לקלסו בפניו. ומשמע דשלא בפניו מותר. ולעיל מיניה כתב בשו"ע הרב, ואפי' לדבר דיבור טוב בשביל ההלואה אסור. ונראה כוונתו למ"ש בענין הקדמת שלום וקילוס. והיינו כל דיבור שיש בו כבוד. (סד) שו"ע הרב (סעיף ט). והוא על פי דברי הב"י סי' קס שכתב דאסור מכ"ש דהקדמת שלום. ונראה דהכ"ש הוא משום שהקילוס הוא בפירוש על ענין ההלואה (וגם בזה הוסיף בשו"ע הרב דבפניו הוא דאסור). ולפי"ז אפשר שאף מ"ש הרמב"ם לקלסו בדברים ג"כ איירי בקילוס על ענין ההלואה. ומ"מ נראה דאף בקילוס שלא בפירוש על ענין ההלואה, אסור משום דדמיא להקדמת שלום שהוא ענין של כבוד. וממ"ש הרב שאסור לברכו נראה דה"ה שאסור לומר לו יישר כח. מיהו ברכה אחרת שלא בענין ההלואה, כגון ברכת מזל טוב וכדומה אין חשש. והעולם נהגו לומר תזכו למצוות, ויש מפקפקין בזה שהרי אסור לברכו. ואפשר שיש ללמד זכות, שהרי אינו מברכו בזה ואינו נותן לו משלו כלום, אלא שאומר לו שכשם שזכה למצוות גמ"ח יברכהו ה' ויזכה למצוות אחרות, כאמרם ז"ל מצוה גוררת מצוה, ושכר מצוה הוא משל מלכה, משא"כ כשמברכו ברכה אחרת, הרי ברכת ישראל אפילו הדיוט יש בה משום נתינה משלו, ואפילו לפי סברא זו נראה שאסור לעשות לו מי שבירך בביהכנ"ס, מפני שיש בזה גם ענין של כבוד מצד הלוח. בספר ערך ש"י (מהדו"ב להלכות רבית) קרא תגר על המוציאים לאור ומדפיסים ספרים שמפרסמים שמות הנגידיים שהלכו מעות לצורך הדפסת הספר. ואע"ג דלצורך

שילוהו או שירחיב לו הזמן יבקש בדברי תחנונים בלבד ולא בדברי שכח וקילוס או חנופות דברים אחרים (סה).

ל. אם כל אחד מחזיק טובה לחברו, לפעמים הלוח למלוח ופעמים להיפך, מותר (סו).

מצוה מותר, היינו דוקא קודם המצוה אבל לאחר מכאן אסור. ובמרבית תורת מצדד דהוי גמי צורך מצוה כדי שילמדו אחרים לעשות כן. ובדרכ"ת (סי' ס"ק פח) מכריע שאם המציא לאור מדפיס ספר לשם מסחר פשוט דאסור. אבל במה ששכיח שמדפיסים ספר שלא לשם מסחר ומסרים אח"כ למ"ל לעסוק בהפצה, פשוט שאין חשש דהוי כרביית שאינה מלוח למלוח. (סה) לשון שו"ע הרב שם. ולכאורה משמע מדבריו דרביית דברים אסור אפי' במקדמת ומאחרת. וע"כ צריך לומר שהקילוס הוא על ענין ההלואה. אבל אם מחניף לו בדברים אחרים כדי שילוהו, הרי קי"ל דאף בהנאת ממון אינו אסור במקדמת ומאחרת כי אם במפרש. מיהו אפשר שהרב לשיטתו שמחמיר במכיון (עי' פרק ה). ומ"מ נראה שאף השו"ע הרב יודה בהקדמת שלום שאין שום איסור קודם ההלואה או לאחר פרעון. ובמרבית תורה כתב להמתין זמן מה ועכ"פ כדי שאלת שלום. אמנם מה שכתב שם להתיר אפילו להודות לו על ההלואה לאחר כדי שאלת שלום צ"ע. דהוי כמפרש ואף בסתם כתב במרבית תורה לעיל ששיעור מופלג הוא לאחר יום. ובאורחות צדיקים שער החניפות משמע שמותר להחניף למלוח כדי שלא ילחצנו, ואפשר לחלק בין חניפה להלואה או להרחבת זמן לבין חניפה למניעת נגישה וכמ"ש לעיל הערה יג בשם חת"ס. (סו) לשון הרמ"א סי' קס סעיף כג. והוא עפ"י דברי הגהות מרדכי בסוף פרק א"נ שכתב, ואסור להקדים שלום אם אינו רגיל להקדים. אבל אם מחזיק לו טובה והמלוה גם הוא מטיבו (בב"י גרס: משיב לו) ומחזיק לו טובה אין קפידא. כ"כ ראבי"ה, וצ"ע. והקשה הב"י וז"ל, ולישנא דברייתא דקתני אסור להקדים לו שלום ק"ל, דמשמע דאע"ג דגם המלוה משיבו אסור. ועוד שלשון מחזיק לו טובה לא שייך על נתינת שלום. ואם נפרש האי מחזיק לו טובה שנותן לו חן על שהלוהו יקשה דהא ודאי אסור מכ"ש דהקדמת שלום. ועוד דגבי מלוה מאי מחזיק לו טובה שייך. ע"כ. והמאירי (במשנה דרביית דברים) הביא הלכה זו וז"ל, וכתבו מקצת מפרשים שלא יאמר לו הריני מחזיק לך טובה על מה שהליתני. ואין צריך לומר שלא ילמדוהו בשכר הלואתו מקרא משנה ותלמוד וכן כל כיוצא בזה. ומ"מ יש מתירין בהחזקת טובה וברכה הואיל והלה משיב כנגד דבריו הרי דבור מבטל דבור. ע"כ. והרמ"א הביא דברי הגהות מרדכי בדין טובת הנאה. ולכאורה בא הרמ"א ליישב קושיות הב"י. ולפי פירושו לא קאי אדין הקדמת שלום אלא מיירי בטובת הנאה והחזקת טובה בעלמא. אלא שעדיין צ"ע שאם כבר רגיל לעשות לו טובת הנאה הרי בלא"ה מותר. ואם אינו רגיל מאי שייך לומר שלפעמים מחזיק לו טובה. ועוד, אם כוונתו להתיר דרגיל למה לא הזכיר הרמ"א היתר זה בשאר הנאות. והב"ח מיישב קושית הב"י וז"ל, פי' דמיירי בעשיית טובה כגון לדבר בשבילו לפני השררה וכיוצא בזה מעניני גמ"ח וטובת הנאה כשעושה הלוה למלוה איזו טובה יאמר לו המלוה גם אני אחזיק לך טובה לפעם אחרת בכיוצא בזה שעשית לי. ואין לחוש. ר"ל דאע"פ שלא יעשה לו שום טובה סגי באמירה בעלמא, לפי שדרך הוא שזה עושה עם זה טובה כזו. ע"כ. ומדברי הרמ"א לא משמע כן. והלבוש כתב היתר זה במידי שהוא שכית ומצוי שלפעמים עושה לו ולפעמים לכשיזדמן יעשה זה לו. ובשו"ע הרב נראה שתפס פירוש הב"ח וכתב היתר זה גבי עניני גמ"ח וטובת הנאה שאין בהם חסרון כיס כלל להלוח. וצ"ע למעשה. והברכ"י הביא בשם מהריק"ש וז"ל, להתחזק טובה למלוה כשגם המלוה